

מטבעות-עופרת עבריות

מאת אריה קינדרל

מטבעות העופרת המתוארכות להן נרכשו פה בארץ, זו אחר זו משלואה מקומות
שונים.

I. יהונתן (אלכסנדר ינאי) (103—76 לפנ' ספה"ג).

השנתיים האחרונות למלחמה בפושטים (80—82 לפנ' ספה"ג בקירות).

(1) הגודל לפסי היל וברקיס¹ בברונזה: 14—17 מ"מ; 3.50—1.80 גרא.

הגודל לפסי אוסף המחבר " 2.50 — 16—14 2.50 מ"מ ; 1 — 16 מ"מ ; 4 —

" " " 16 " 4 " בעופרת: 16 "

ורס: עוגן מצולב פעמיים (הקו המסמך את הצלב השני הקטן לנקודה²). מוקף חישוק רחב, מחוץ לחישוק הכתובות (מסביב משמאלי למתה):

.....
רurus: פרח הרימון לא נראה עוד: ברורות אפשר לחייב רק את מסגרת הפניות

ובה שרידי הכתובות: [יהו]נתן [המלך].

(2) גודל (בעופרת) 16 מ"מ : 4 גרא.

ורס: כמו מס' 1; הכתובות: .....
רurus כמו מס' 1; הכתובות: [יהו]נתן [המלך].

(3) גודל (בעופרת): 17 מ"מ ; 3 גרא.

ורס: כמו מס' 1, הכתובות: .....
רurus: חזק לוגרי.

II. הרודוס האב (37—4 לפנ' ספה"ג)

זמן שלטונו בימי אנטוניווס (31—37 לפנ' ספה"ג).

(4) הגודל לפסי נרקיס³ בברונזה: 14—16 מ"מ; 2.05—1.35 גרא.

" " היל⁴ (4) 15—14 " 1.07—0.97 גרא.

" 1.5—1.2 " 16—14 " אוסף המחבר " "

" 1 " 13 " בעופרת " "

1) היל, BMC, ע' 198, מס' 1—8; נרקיס א', ע' 98, מס' 13.

2) אפק-על-טוי שהקו המסמך את הצלב השני, הוקטן לנקורה ועובדת זאת רמזות לטיטופים עוגן מוקף חישוק רחב, כוכב בן שמונה קרנים מוקף מעגל בקורות שמהווין לו הכתובות (ראה נרקיס א' קורטום המטבחית, ע' 98, מס' 12). הרוני בטוח כי יש להאות במטבעות הנ"ל את הטיטופים שקבעתי לעיל, חוות: א) שאריות הכתובות יהונתן המלך הן ברורות בתוך מסגרת הפניות בעוד שחכובות בטיטופים מס' 12 לפי קורטוס נרקיס היה עלצטדרש המלך (או כדומה) מחוץ למסגרת הפניות; ב) מסגרת הפניות וחבה כדי לסגור רק את הכוכב בעל שמונה קרניים.

3) נרקיס א', ע' 101—100, מס' 21.

4) היל, BMC, ע' 226—224, מס' 40—60.

ורס: עיגן בעל צלב כפול וטבעת בקולבו. מסביב (מימין ומעלה) הכתובות HP; מסגרת פנינית.

ר'orus: קרני שפע וביניהן קדוקיאוס, מעל הקדרוקיאוס האות N. מסגרת פנינית.

III. הרודס ארכיליאום האיתנරך (4 פפני ספה"ג – 6 פספה"ג).

5) הגודל פפי נרקיס ⁵ בברונזה: 15–17 מ"מ;	2.60 גראם
" " היל ⁶ 15–20 מ"מ;	2.62–1.12 "
הגורל פפי אוסף המחבר בברונזה: 14.5–16 מ"מ;	2.4–1.1 "
" בעופרת:	18 מ"מ; 3 "

ורס: אשכול ענבים על גבי קלח, ומשמואל על-ה-גפן, מעליו הכתובות Y..... מסגרת פנינית.

ר'orus: נראה רק הכרבולות של קובע המלחמה והקדוקיאוס הזעיר. הכתובות לא נראהין, מסגרת פנינית.

מס' 2 מוצאו מסביבות בית-שאן; ארבע המטבעות האחוריות הן מסביבות ירושלים. איננה מתבבלת על הדעת אפשרות של זיופים מודרניים פלאור העובדות: א) המטבעות נוצרו פמחתר לא כמטבעות עופרת, אלא כפרוטות עבריות גרידיה. ב) הפאטינה העבה לבן-ירוק היא בודאות אמיתי ועתיקה. ג) נדרש עbronן מהיר קטן. אמנם אין בכלל ליהוכח כי אין פפניו זיופים עתיקים, אך איני מניח כי עמדו לויף פרוטות עוגרות לסוחר.

לראשונה חשבתי כי פפני "טביעת נסיוון" כפי שיעיר זאת מ. נרקיס⁷ ביחס למטבעות עופרת בדרך כלל. אך מאחר שרכשתי את המטבע השליישית מהטיטופס הראשון, התחלתי לפkick באפשרות זו ואני מניח כתעת בגונגע למטבעות מס' 1–3, שזו היא טביעת רגילה.

א) טביעות נסיוון: טביעות נסיוון מעופרת ידועות בדרכ-כ'ל⁸; אך אשר למטבעות היהודים, לא נמצאו עדין מטבעות עופרת שתאשרנה את ההשערה כי הן טביעות נסיוון. עד כה נמצאו טביות נסיוון אחדות עשויה בברונזה ממטבעות היהודים: שקל אחד משנת ג' בברונזה אשר מוצג ככר ראה אותו, שקל אחד משנת ד' בברונזה באוסף קילר רק בירושלים; טטרודרכמה מימי בר-כוכבא בברונזה ועיליה הכתובה: "שב לחרות ישראל" (במקום "שב לחר' ישראלי"). זו האחדונה פורטמה לראשונה ע"י רפאלי⁹. היל¹⁰ חושב כי רבע שקל הכסף משנת ד' הנמצא בבריטיש מוזיאום, גם הוא טביעת נסיוון. זהו כל מה שנודע על טביות נסיוון למטבעות כסף. לגבי טביות נסיוון למטבעות ברונזה ידוע מקרה אחד של מטבע משנת ב' למלך הרשון (טיפוס כד – עלה גפן) מכף סייגים (בערך 20%) שבאוסף הנתר בגלגוזו, באוסף מטבע דומה.

ב) טביעת עופרת רגילה: אשר למטבעות מס' 1–3 הריני נותה לדעה כי אלה אינן טביות נסיוון; אלה שיכוח לטביעת עופרת רגילה, בתיקופת משבר נילאי המלווה מחסור במתכת, ובעיקר כפי הנראה – מחסור בנחושת¹⁰. כמעט

(5) נרקיס א', ע' 105, מס' 37.

(6) היל, BMC, ע' 232–233, מס' 10–26. (7) נרקיס א', ע' 47.

(8) רטאלדי,لوح צייז, צירוף כ'ב, ע' קעוו-קעוו; אלא שרטאלדי לא חשב על אפשרות של טביעת נסיוון. נרקיס (א', ע' 82) חשב כי לבניינו זיווף בן זמנו.

(9) דוגמת הגרמנים שבעעו מטבעות אלומיניום אחרי גמר מלחמת העולם הראשונה.